

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Josefa Baxy a soudkyň JUDr. Lenky Kaniové a JUDr. Marie Žiškové v právní věci žalobkyň: **a) N. E.**, **b) nezl. V. M.**, zastoupené žalobkyní ad a) jakožto zákonnou zástupkyní, zastoupené JUDr. Janou Pánkovou, advokátkou se sídlem Hradec Králové, Letců 1005, proti žalovanému **Ministerstvu vnitra**, se sídlem Praha 7, Nad Štolou 3, o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 30. 6. 2003, č. j. OAM-4385/VL-11-K01-2002, v řízení o kasační stížnosti žalobkyň proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 28. 4. 2004, č. j. 30 Az 173/2003-26,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žalobkyně **n e m a j í** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III. Žalovanému **s e n e p ř i z n á v á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- IV. Odměna advokátky JUDr. Jany Pánkové **s e u r č u j e** částkou 2 558,50 Kč, která bude vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do 60 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím ze dne 30. 6. 2003, č. j. OAM-4385/VL-11-K01-2002, žalovaný neudělil žalobkyním azyl podle § 12, § 13 odst. 1, 2 a § 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). Současně rozhodl tak, že se na žalobkyně nevztahuje překážka vycestování ve smyslu § 91 zákona o azylu.

V žalobě proti rozhodnutí žalovaného žalobkyně citovaly řadu ustanovení správního řádu, která správní orgán v řízení porušil a trvaly na tom, že splnily zákonné podmínky pro

udělení azylu dle § 12 a § 14 zákona o azylu, resp. minimálně pro vztažení překážky vycestování ve smyslu § 91 zákona o azylu. Ke skutkovým důvodům odkázaly na žádost o udělení azylu, protokol o pohovoru a další spisový materiál. Žalobkyně N. E. dále uvedla, že vlast opustily kvůli národnostním problémům. V Rusku byla utlačována a její dcera (druhá žalobkyně) byla urážena, protože jsou K. Ruskojazyčné obyvatelstvo žije heslem „Rusko pro Rusy“. V Rusku je mnoho skupin tzv. „holohlavých“, kteří přepadávají K., surově je bijí a znásilňují mladé dívky. Proto se obává o svou dceru. Z uvedených důvodů žalobkyně navrhy, aby soud rozhodnutí žalovaného zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 28. 4. 2004 žalobu zamítl. V řízení před správním orgánem neshledal krajský soud vady vytýkané žalobkyněmi ani jiné vady, pro které by měl napadené rozhodnutí zrušit; v odůvodnění rozsudku se rovněž ztotožnil se žalovaným v posouzení důvodů, pro něž žalovaný neudělil žalobkyním azyl, resp. na ně nevztáhl překážku vycestování. Ze správního spisu vyplynulo, že v daném případě nebylo prokázáno pronásledování ve smyslu zákona o azylu. Příčina odchodu žalobkyň ze země původu tkvěla v těžké ekonomické situaci v zemi ve spojení s obavami z negativních společenských jevů, jako je rozvoj kriminality, národnostní útlak, narkomanie či nepřiměřené chování v mezilidských vztazích. Tyto jevy však na žalobkyně nedopadaly nepřiměřeným způsobem, navíc se tak nedělo za přispění státní moci. V souvislosti s tvrzenými útoky žalobkyně rezignovaly na možnost využít některý z kontrolních mechanismů vytvořených státní mocí. Žalovaný po provedeném řízení usoudil, že azyl nelze žalobkyním udělit, neboť nesplňují podmínky pro udělení azylu podle § 12, § 13, § 14 zákona o azylu, a dále neshledal ani překážku vycestování podle § 91 zákona o azylu, a krajský soud mu dal po přezkoumání napadeného rozhodnutí v rámci žalobních bodů svým rozsudkem za pravdu.

Proti zamítavému rozsudku krajského soudu podaly žalobkyně (dále též stěžovatelky) včas kasační stížnost založenou na důvodech dle § 103 odst. 1 písm. a), b), c), d) s. ř. s. Namítly, že krajský soud posoudil uvedenou kauzu v rozporu s platným právním řádem, zejména se zákonem o azylu. Lze shledat vážná pochybení všech orgánů v řízení o udělení azylu. K výzvě soudu žalobkyně kasační stížnost doplnily o konkrétní skutkové a právní důvody, spadající pod § 103 odst. 1 písm. a), b), d) s. ř. s. Uvedly, že krajský soud nesprávně posoudil právní otázku, zda žalobkyně splňují podmínky pro udělení azylu dle § 12 a § 14 zákona o azylu. Zároveň vycházel ze skutkové podstaty, při jejímž zjišťování správní orgán porušil ustanovení správního řádu a pro tuto důvodně vytýkanou vadu měl napadené rozhodnutí žalovaného zrušit. Žalobkyně uvedly již ve správním řízení opakovaně uváděly, že se ve vlasti cítily utiskovány, a to pro jejich k. národnost. Na denním pořádku bylo verbální napadání, utlačování a ponižování ze strany Rusů, mladší žalobkyně byla urážena vrstevníky. Docházelo i k přestřelkám mezi K. a Č. Dalšímu útisku byla žalobkyně N. E. vystavena kvůli vyznávání buddhismu. Tyto ústrky a diskriminace jsou státem trpěny, žalobkyně tudíž měly odůvodněný strach z pronásledování ve smyslu § 2 a § 12 zákona o azylu. Závěr správního orgánu i soudu, že předmětné jednání osob ruské národnosti nebylo pronásledováním z národnostních důvodů, ale pouhým selháním jednotlivců tak je nesprávný.

Žalovaný ani soud se dále řádně nevypořádali s možností udělení humanitárního azylu, když situace žalobkyň je případem zřetele hodným dle § 14 zákona o azylu. Žalobkyně N. E. je samoživitelkou, vychovává nezletilou dceru (druhou žalobkyni). Ve vlasti by byl ohrožen zdravý vývoj dcery a její vzdělání. Rostoucí národnostní a náboženský tlak a následný psychický tlak a nejistota by tento vývoj nepříznivě ovlivnil.

Žalobkyně dále citovaly řadu ustanovení správní řádu, která žalovaný porušil při zjišťování skutkové podstaty (§ 3 odst. 4, § 32 odst. 1, § 34 odst. 1, § 46). Poukázaly na skutečnost, že žalovaný neměl k dispozici dostatek informací o aktuální situaci v zemi, neboť vycházel ze zpráv a informací Ministerstva zahraničí USA a Ministerstva vnitra ČR z let 1999 – 2001.

Žalobkyně byly dále zkráceny na svých právech účastníků řízení před soudem, konkrétně na právu účastníka jednat před soudem ve svém mateřském jazyce, když písemnosti doručované jim soudem nebyly opatřeny překladem do jejich mateřského jazyka. Tím byla porušena zásada rovnosti účastníků řízení.

Z uvedených důvodů navrhly, aby Nejvyšší správní soud zrušil napadený rozsudek krajského soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobkyně též požádaly o přiznání odkladného účinku kasační stížnosti. O této žádosti Nejvyšší správní soud samostatně nerozhodoval, neboť rozhodl přímo ve věci samé.

Žalovaný ve svém vyjádření navrhl zamítnutí kasační stížnosti.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené rozhodnutí krajského soudu v mezích důvodů vymezených stížnostními body (§ 109 odst. 3 s. ř. s.) a shledal kasační stížnost nedůvodnou.

Soud se ztotožnil s krajským soudem v závěru, že životní situace stěžovatelek v Ruské federaci nesvědčí o tom, že by byly pronásledovány, případně že by zakoušely odůvodněné obavy z pronásledování ve smyslu § 12 zákona o azylu. Stěžovatelky v kasační stížnosti uvedly, že byly utiskovány z národnostních důvodů, denně byly pro svůj k. původ verbálně napadány, utlačovány a ponižovány ze strany Rusů, mladší stěžovatelka byla urážena vrstevníky, přičemž domovský stát tyto praktiky trpěl. Tato argumentace je však v dané věci nepřiléhavá. Jak plyne ze správního spisu, stěžovatelky mohly být ve své mnohonárodnostní zemi vystaveny kvůli své národnosti ústrkům či verbálnímu napadání ze strany soukromých osob. Z žádného tvrzení stěžovatelek ani z žádného jiného podkladu pro rozhodnutí (žalovaný vycházel zejména ze zprávy Ministerstva vnitra Velké Británie Hodnocení země – Ruská federace, z října 2002) však nevyplynulo, že by výskyt těchto jevů byl součástí státní politiky, resp. že by státní moc taková jednání tajně podporovala, vědomě trpěla či nebyla schopna jim dostatečně zabránit. Závěr správního orgánu i krajského soudu, že v daném případě nebylo jednání soukromých osob, verbálně napadajících či utiskujících stěžovatelky, pronásledováním ve smyslu zákona o azylu, je správný. O intenzitě netolerantního jednání těchto soukromých osob do jisté míry vypovídá i skutečnost, že se stěžovatelky přes tvrzené útoky neobrátily na státní či jiné orgány s žádostí o pomoc. Jejich vlastní nečinnost však lze z hlediska jejich tvrzení v kasační stížnosti o neschopnosti země původu zajistit jim odpovídající ochranu před útlakem a napadáním z důvodu jejich národnosti jen stěží akceptovat. Svým jednáním (či lépe řečeno nejednáním) tak stěžovatelky státním orgánům vůbec neumožnily k jejich ochraně zasáhnout. Nepokusily-li se získat ochranu prostředky vnitrostátního práva, nemůže jim být poskytnuta ochrana formou azylu: ta je totiž až poslední možností v situaci, kdy všechny ostatní nástroje práva selhaly.

K otázce stěžovatelkami namítaného neudělení humanitárního azylu má Nejvyšší správní soud zato, že ani v tomto smyslu nejsou splněny zákonné podmínky pro jeho udělení. Podle § 14 zákona o azylu, jestliže v řízení o udělení azylu nebude zjištěn důvod pro udělení

azyly podle § 12, lze v případě hodném zvláštního zřetele udělit azyl z humanitárního důvodu. Institut humanitárního azylu tak spočívá v kombinaci neurčitého právního pojmu „případ zvláštního zřetele hodný“ a správního uvážení, které je vlastním rozhodnutím správního orgánu a je vyjádřeno slovy „lze udělit humanitární azyl“. Míra volnosti tohoto rozhodování správního orgánu je pak omezena pouze zákazem libovůle, jenž pro orgány veřejné moci vyplývá obecně z ústavně zakotvených náležitostí demokratického a právního státu. Jak vyplynulo ze správního spisu, žalovaný zkoumal, zda v jejich případě nebyly dány důvody pro udělení humanitárního azylu a dospěl k závěru, že tomu tak není. Udělení humanitárního azylu je na volné úvaze příslušného správního orgánu a rozhodnutí o něm přezkoumává soud pouze v omezeném rozsahu. Protože žalovaný řádně zjistil a posoudil jak osobní situaci stěžovatelek, tak i stav v jejich zemi původu, a pokud z toho sám nedovodil důvody pro udělení humanitárního azylu, je takové rozhodnutí v jeho pravomoci, zejména když stěžovatelky ve správním řízení ani žádné důvody hodné zvláštního zřetele pro udělení humanitárního azylu samy neuváděly. V daném případě nelze vytýkat žalovanému, jestliže konstatoval, že neshledal důvody pro udělení humanitárního azylu, neboť žádný takový důvod zde nebyl nabídnut. Správní uvážení žalovaného spočívající ve volbě rozhodnutí azyl z humanitárního důvodu neudělit, nevybočilo z mezí a hledisek stanovených zákonem, bylo v souladu s pravidly logického usuzování a premisy takového úsudku byly zjištěny řádným procesním postupem; nelze tedy hovořit o voluntaristickém přístupu správního orgánu. Nelze vytýkat ničeho ani krajskému soudu, který byl vázán rozsahem žaloby (§ 75 odst. 2 s. ř. s.), její obsah zcela vyčerpал. V těch limitech, kde soudní přezkum neudělení humanitárního azylu proveden být měl, byl krajským soudem proveden řádně a v přiměřeném rozsahu. Nebyla-li pak zjištěna na straně žalovaného libovůle, postupoval krajský soud zcela správně, když ve svém přezkumu do správního uvážení žalovaného o samotné otázce, zda byly v případě stěžovatelek dány důvody hodné zvláštního zřetele, dále nezasahoval a zaměřil tento přezkum pouze na otázky procesní. Úkolem soudu ve správním soudnictví totiž obecně je přezkum pohledem zákonnosti, byť v takzvané plné jurisdikci, a volné uvážení při rozhodování o udělení azylu z humanitárních důvodů podle okolností konkrétní věci je vyhrazeno toliko žalovanému.

Nelze tak než souhlasit s rozsudkem krajského soudu, že stěžovatelky neuváděly žádné skutečnosti, které by svědčily o přítomnosti důvodů pro poskytnutí azylu podle § 12 zákona o azylu, či podle § 14 tohoto zákona.

Stěžovatelky dále namítly vady správního řízení při zjišťování skutkového stavu věci. Tento stížní bod však uplatnily, stejně jako v žalobě, pouze obecně s odkazem na několik ustanovení správního řádu. Jedinou dostatečně konkretizovanou námitkou, která splňuje kritéria stanovená v § 103 s. ř. s., tak v tomto bodě zůstalo tvrzení o neaktuálnosti informací a zpráv Ministerstva zahraničí USA a Ministerstva vnitra ČR z let 1999 – 2001 o situaci v K. r. Tuto námitku však stěžovatelky v žalobě neuplatnily. Z pohledu přezkumu kasačním soudem jde o nový právní důvod, který stěžovatelky neuplatnily v řízení před soudem, jehož rozhodnutí má být přezkoumáno, ač tak učinit mohly. Takový důvod kasační stížnosti je nepřijatelný (§ 104 odst. 4 s. ř. s.).

Ze stejného důvodu je ostatně kasační stížnost nepřijatelná i v bodech, jimiž stěžovatelky napadly nesprávné posouzení právní otázky spočívající v tom, že při posuzování podmínek pro udělení azylu nebylo přihlédnuto k útisku způsobenému budhistickým vyznáním stěžovatelky N. E. a k tomu, že ve vlasti dochází k přestřelkám mezi K. a Či.

Nejvyšší správní soud dále shledal nedůvodnou námitku porušení zásady rovnosti účastníků řízení před soudem spočívající v porušení práva stěžovatelek jednat před soudem ve svém mateřském jazyce, a to tím, že písemnosti doručované jim soudem nebyly opatřeny překladem do jejich mateřského jazyka.

Podle čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka. Smyslem tohoto ustanovení je zajistit, aby účastník řízení, který neovládá jazyk, v němž řízení probíhá, nebyl znevýhodněn a mohl se soudem komunikovat v jazyce, kterému rozumí a kterým hovoří. Podle již ustálené judikatury Ústavního soudu, iniciativa k uplatnění zmíněného práva vyplývajícího z čl. 37 odst. 4 Listiny přísluší účastníku řízení, tedy je na účastníku řízení, aby prohlásil, že jazyku, v němž má být vedeno jednání, nerozumí či v něm není schopen mluvit (viz např. usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 558/04, III. ÚS 326/2000, IV. ÚS 394/01 nebo IV. ÚS 189/05). Dle stanoviska pléna Ústavního soudu ze dne 25. 10. 2005, sp. zn. Pl. ÚS - st. 20/05, „základní právo garantované čl. 37 odst. 4 Listiny nedopadá na písemný styk soudu s účastníky řízení a naopak. To nevylučuje, aby zákonná úprava poskytla vyšší standard“.

Soudní řád správní neobsahuje konkrétní ustanovení o právu jednat před soudem ve své mateřštině. Se zřetelem k ustanovení § 64 s. ř. s. (podle něhož nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se pro řízení ve správním soudnictví přiměřeně ustanovení první a třetí části občanského soudního řádu), je třeba postupovat podle § 18 o. s. ř. Podle prvního odstavce věty druhé tohoto ustanovení mají účastníci v občanském soudním řízení právo jednat před soudem ve své mateřštině. Podle odstavce druhého pak soud účastníku, jehož mateřštinou je jiný, než český jazyk, ustanoví tlumočníka, jakmile taková potřeba vyjde v řízení najevo.

Z § 18 o. s. ř. tedy vyplývá, že k tomu, aby soud ustanovil tlumočníka, nestačí pouze zjištění, že jde o účastníka, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk, ale současně musí být splněna i další podmínka, tedy to, že taková potřeba musí vyjít v řízení najevo. To se však v daném případě nestalo.

Jak je patrné ze soudního spisu, stěžovatelky podaly žalobu proti napadenému rozhodnutí správního orgánu v českém jazyce a v ní bezvadnou češtinou uvedly žalobní body i návrh výroku rozsudku. Dále vyjádřily souhlas s tím, aby soud rozhodl bez nařízení jednání dle § 51 odst. 1 s. ř. s. Krajský soud tak v této fázi řízení na základě tohoto podání neměl důvod pochybovat o schopnosti stěžovatelek porozumět obsahu a významu rozhodnutí, jež svou žalobou napadly a zajistit si příslušný kontakt se soudem v českém jazyce. Dne 15. 10. 2003 jim proto zaslal vyjádření žalovaného k žalobě a poučení podle § 8 odst. 5 s. ř. s. o možnosti vznést případnou námitku podjatosti soudců, kteří budou věc projednávat. Tyto příписы stěžovatelky převzaly dle doručky dne 18. 12. 2003, zůstaly však z jejich strany bez odezvy. Dne 28. 4. 2004 pak soud rozhodl bez jednání rozsudkem o věci samé.

Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že krajský soud při realizaci předmětného práva stěžovatelek nepochybil a nikterak je v průběhu řízení neznevýhodnil. Vychází z toho, že jestliže stěžovatelky žalobu sepsaly v českém jazyce a na poučení soudu nijak nereagovaly, jde o situaci, v níž v řízení před krajským soudem potřeba ustanovit tlumočníka účastnicím, jejichž mateřštinou je jiný než český jazyk, nevyšla najevo. Rozhodující je v daném případě skutečnost, že až do doby, kdy krajský soud rozsudkem žalobu zamítl, z žádného procesního

úkonu či projevu stěžovatelek nevyvstala potřeba ustanovit jim pro řízení tlumočníka, tak jak to předpokládá § 18 odst. 2 o. s. ř.

Co se týče namítaného porušení rovnosti účastníků v řízení před soudem, nutno opět odkázat na výše zmíněné stanovisko pléna Ústavního osudu, podle něhož „*základní právo účastníka řízení na pomoc tlumočníka ve smyslu čl. 37 odst. 4 Listiny nelze rozšiřovat pomocí interpretace, resp. konkretizace čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod jako obecného ustanovení o spravedlivém řízení*“.

Nejvyšší správní soud tedy shledal všechny námitky stěžovatelek dílem nedůvodnými, dílem nepřipustnými. Jelikož v řízení nevyšly najevo ani žádné vady, k nimž musí kasační soud přihlížet z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 s. ř. s.), zamítl kasační stížnost jako nedůvodnou (§ 110 odst. 1 věta druhá s. ř. s.).

O náhradě nákladů řízení rozhodl soud podle § 60 odst. 1 za použití § 120 s. ř. s. Žalobkyně nemají právo na náhradu nákladů řízení, neboť ve věci neměly úspěch; žalovanému správnímu orgánu, kterému by jinak jakožto úspěšnému účastníku řízení právo na náhradu nákladu řízení příslušelo, náklady řízení nevznikly.

Žalobkyním byla pro řízení o výše uvedené kasační stížnosti ustanovena zástupkyní advokátka; v takovém případě platí hotové výdaje a odměnu za zastupování stát (§ 35 odst. 7, § 120 s. ř. s.).

Výše odměny byla stanovena podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátního tarifu, a to za dva úkony právní služby spočívající v převzetí a přípravě právního zastoupení a v písemném podání týkajícím se věci samé ze dne 5. 8. 2005, a náhrady hotových výdajů, tedy ve výši 2 x 1 000 Kč a 2 x 75 Kč [§ 7, § 9 odst. 3 písm. f), § 11 odst. 1 písm. b), d), § 13 odst. 3 citované vyhlášky], celkem 2 150 Kč. Protože ustanovená advokátka je plátcem daně z přidané hodnoty, zvyšují se náklady řízení o částku 408,50 Kč, odpovídající dani, kterou je advokát povinen z odměny za zastupování a z náhrad hotových výdajů odvést podle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty (§ 57 odst. 2 s. ř. s.). Ustanovené advokátce se tedy přiznává náhrada nákladů v celkové výši 2 558,50 Kč.

Tato částka bude vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do šedesáti dnů od právní moci tohoto rozhodnutí.

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 21. prosince 2005

JUDr. Josef Baxa
předseda senátu